

VE GÜNÜMÜZDE BEKTAŞİLİK

Dr. Abdülkadir SEZGİN

1990'lı yılların başından itibaren sivil toplum örgütleri içinde etkin bir biçimde görülmeye başlayan ve daha çok "Alevi" adını kullanan dernek ve vakıflarla, medya, bazı ekonomi çevreleri ve tabi siyasetçiler birbirleriyle çelişkili bilgiler vererek Aleviler / Bektaşiler hakkında zihinleri karıştırdılar.

Üzülerek belirtmem lazım ki, genel olarak din ve özel olarak da dinimiz olan İslâm dini hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan millet çoğunluğu verilen bu çelişkili beyanlar, yapılan açıklamalar, açık oturum ve her türden tartışmalı toplantılar sebebiyle bu anlatılanların hangisinin doğru olduğunu seçemez duruma gelmiştir.

Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı devleti ile birlikte bin yıla yaklaşan devlet geleneğimize ve bu kadarlık geçmişimize hiç bakmadan, sanki yepyeni bir problemle karşılaşmışız gibi davranmamızı izah güç sayılabilir. Ancak, Hacı Bektaş Veli'nin " ilimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır" özdeyişini bilenler Alevilik / Bektaşilik konusunun nevezuhur bir mesele olmadığını farkındadırlar.

Konuya ilişkin bir tek tarih, din veya tasavvuf kitabı okumamış ve konuya daha çok ideolojik ve/veya siyasi bakan kişilerin bu konuda doğru bir tanımı ortaya koymasını beklemek doğru da olamaz. Ve öyle oldu, Bu sebeple bu kadar bilgi eksikliğine duyunun tezler de doğrusu yanlışlıklarla dolu olmalıydı , bu da beklendiği gibi oldu. Zihinleri bulandırmaktan başka çare de yok, şu benim dediğimi doğru kabul edin de iş bitsin demeliydiler. Şimdi söylenenler budur.

Doğrusunu söylemek gerekirse hala doğruyu bulma umudumuz var. İlme henüz adım atılmadığı için şansımızı kaybetmiş sayılmayız.

İşte bu arayışlar içinde biz de, tarihi, dini, tasavvufi ve sosyolojik geçmişi ve temelleri olan Alevilikle / Bektaşilikle ilgili olarak bazı konulara temas etmek istedik.

Ne yazık ki, Aleviliği/Bektaşiliği bir etnik yapı (ırk) olarak görenler Alevi olmayanlar bu işle ilgilenmesin derken, Türk ve Müslüman olmayan batılı ve Hıristiyan olanlarla Yahudi ilim adamları için bir itirazda bulunmadıkları gibi, onları kaynak olarak da kullanmaktadırlar.

Şunu başlangıçta belirtmemiz lazımdır ki, Alevilik/Bektaşilik bir ırkçı hareket veya anlayış olmadığı gibi, ırkçılığı kabul de etmez. Pir Hacı Bektaş öğretisinde 72 milleti aynı gözle görmek vardır.

Bu anlayış bir bakıma Mevlana Celaleddin'in "Ne olursan ol gel" diye başlayan mesajında olduğu gibi, evrensel bir çağrıdır. Bu çağrı Yunus Emre'de "Yaratılmışı hoş gör Yaratandan ötürü" deyişi ile ideal anlatımını bulur.

Bu anlatımda bir "Yaratan" ve bir de "yaratılan" vardır. Yaratan Yüce Tanrı, yaratılan da biz kullarız. Yani, bu anlatımda bir tek olan Allah'a iman bulunmaktadır. Onun için de nasıl olsa, hepimizi yaratan Tanrı tektir ve hepimiz O'na inanmaktayız, şu halde ona olan sevgimiz, O'nun yarattıklarına da olmalıdır, fikrini açıklar. Bunu diyen Yunus'un "iyi bir mümin" olduğu ve bu imanını

"Canım kurban olsun senin yoluna

Adı güzel kendi güzel Muhammed"

diyerek Muhammed Mustafa'ya imanla tamamladığını bütün dünya bilmektedir.

Adına ister Alevilik, ister Bektaşilik denilsin, isterse bu iki kelime birlikte söylenmiş olsun anlatılmak istenilenler hep aynı şeydir. Bu bizim kendi milletimize has, bizim atalarımızın kurup geliştirdiği ve evrensel boyutlar kazandırıp bütün insanlığa hediye ettiği bir anlayış, bir hayat tarzı iken bunu, satrançta ileri sürülen at, piyon veya vezirin geri çekilmesi gibi geri çekmeye kalkmanın ne tutarlı tarafı vardır, ne de buna gücümüz yeter.

Doğrusu, şimdi birilerinin evrensel mesajı mahalli hale getirme gayretleri içerisinde olduğu ayan beyan fark edilmektedir.

Pir-i Türkistan Ahmet Yesevi'yi yetiştiren Yusuf Hemedani ve Aslan Baba'dan Budapeşte'deki Gül Baba'ya kadar uzanan coğrafyamızda Bektaşilik pek çok milleti etkilemiş, pek çok milletin gönlünde taht kurmuştur. Bu sebeple, şimdi yapılmak istenilenler sadece Bektaşiliğe haksızlık değil, ayrıca yeni, dar ve bir takım kısır görüş ve düşüncelerle elde edilmek istenilen siyasi ve/ veya ideolojik menfaatler de kabul edilebilir değildir.

Dünyanın neresinde olursa olsun, güneşe bakanlar, güneşin kendileri için doğduğunu sanırlar. Halbuki güneş, sadece kendisine bakanlar için değil, her şey ve herkes için doğmaktadır.

Alevilik veya Bektaşiliği kendi anlayış, inanış ve ideolojisi için bir model olarak görenler, yahut bunu kendi maksadı için kullanabileceklerini zannedenler aldandıklarını çok geçmeden görürler. Bunlar da, Avrupa'nın ortaçağ karanlığında yaşamadığımızı, bilgi çağını idrak ettiğimizi fark edeceklerdir.

Küçülen dünyamızda evlerimize kadar giren bilgisayarların internet denilen dünyaya açık bilgi kapısı ile hemen herkesin tanış olduğunu kabul etmemiz lazımdır. Tek tek harfleri yazarak kaydetme yerine optik okuyucularla belgeler, arşivler ve kitaplar bu bilgi akışı içinde yer aldıkça, bulanık suda balık avlamak, yahut cahillikten istifade ile halkı kandıracaklarını sananlar meydanda kalmaya mahkum olacaklardır.

OSMANLININ KURULUŞUNDA BEKTAŞİLİK VE BEKTAŞİLER

Tarih-i Lütfi(1) bu konuda şunları kaydetmektedir:

"Saltanat-ı Seniyye-i Osmaniye'de en evvel tertip olunan Yeniçeri askeri olup, sultan Orhan zamanında tahrir ve tertibine şüru ve o esnada, o vakit eizze-i kiramından Es Seyyid Muhammed el Hacı Bektaş -Kuddise sırruhu- Hazretlerine ümeradan bazılarının irsaliyle tanzim olunacak asker için duaları talep olunmuş,aziz-i müşarün ileyh, varan memurları hüsnü kabulle telebbüs ettikleri, ridalarından züvara aba pareler ita eylediler."

Yani Osmanlı devletinde ilk kurulan teşkilatlardan biri Yeniçeri askeri teşkilatı olup,Sultan Orhan zamanında, ululardan Seyyid(2) Muhammed Hacı Bektaş Veli Hazretlerine devlet ileri gelenlerinden bazıları gönderilmek suretiyle, kurulmakta olan ordu için duaları talep edilmiştir. Hacı Bektaş veli Hazretleri de, gelenleri hoş bir tarzda kabul ederek, ziyaretçilere kendi giydiği elbisesinden aba parçaları (elbiseler) vermiştir.

Daha açık bir deyişle daha kuruluş aşamasında Yeniçeri Ocağı bir Bektaşî Ocağı olarak kurulmuştur. Bu konuda bütün dünya hem fikirdir.

Bu sebeptendir ki, Hacı Bektaş Veli'nin sıfatları arasında "Gaziler Serdarı" ve "Alp Erenlerin Serçeşmesi" de bulunmaktadır.

Bektaşîlik, Osmanlı'nın resmi ideolojisi olarak Yeniçeri Ocağının imha edildiği ve adına "vak'a-i hayriye" denilen 1826 yılına kadar da devam etmiştir.

En azından başlangıcından kapandığı tarih olan 1826 yılına kadar Bektaşîlerin Osmanlı devlet düzeni içindeki uyumlu ve resmi ideoloji doğrultusundaki çalışmaları anlatan günümüzde kaleme alınmış bir tek çalışmaya şahit olmayışımız ayıp olarak bize yetmelidir. Özellikle de Alevilik / Bektaşîlik çalışmaları için kurulduğu iddiasını taşıyan vakıf ve dernekler için bundan daha büyük ayıp olamaz.

Bir de bu konularda yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri vardır ki, bunlara bakarsanız Aleviler başlangıcından itibaren Osmanlı devlet idaresi ile ters düşmüşler ve bu sebeple de yüzlerce yıl zulüm görmüşlerdir. Bunlara göre Sünni (Ortodoks) İslâmı benimsemiş Osmanlı ile gayri Sünni (heterodoksi)yi benimsemiş Aleviler hep zıt kutupları oluşturmuşlardır. Bu çatışmalı ortam Cumhuriyete kadar gelmiştir.

Bu fikirleri Alevilik / Bektaşîlik olarak kabul edenlerin bir taraftan tasavvuftan, Vahdet-i Vücut ve Vahdet-i Mevcut'tan bahsetmeleri, Bektaşîliğe ait bir takım ayin ve zikir usullerini çağdaş, hatta laik toplumsal kurumlar gibi göstermeleri ise, anlaşılabilir gibi görünmemektedir. (3)

HACI BEKTAŞ VELAYETNAMESİ'NDE OSMAN VE ORHAN BEY

Alevi / Bektaşîlerce makbul sayılan ve Hazreti Pir'in menkıbe ve kerametlerinin anlatıldığı Velâyetname-i Hünkar Hacı Bektaş Veli El Horasani(4)de, Bektaşîlerin Osmanlı Devletinin kuruluşunda birinci derece etkili olduklarını, hatta Ertuğrul Beyin ölümünden sonra Osman Beyin Kayı aşiretine Bey olmasını Hacı Bektaş Veli'nin sağladığını gösteren bir bölüm bulunmaktadır. Bu anlayış

Bektaşilerin, en azından 1826 yılına kadar, bu devlet bizim kurduğumuz devlet diye sahip çıkmalarının tarihi, siyasi, dini ve psikolojik temelini oluşturmaktadır.

Müstakil bir bab (bölüm) halindeki menkıbe şöyle:

"Rivayet olunur ki, Kayı Beyi Ertuğrul Hakka yürüyüp, rahmet-i Rahman'a kavuştuktan sonra, aşiretin beyliğine Ertuğrul Beyin büyük oğlu Gündüz Bey geçmiş. Osman yağız mı yağız, deli mi deli, ele avuca sığmaz bir yiğit, bir delikanlıdır. Sergerdelerini toplayarak zaman zaman Bizans üzerine akınlar yapmaktadır. Devletin zayıflığını hisseden Selçuklu Sultanı da Bizans ile hudut güvenliği anlaşmaları yapmıştır. Bu anlaşmaya göre her iki taraf da birbirlerinin sınırlarının değişmezliğini kabul ile, iyi komşuluk ilişkileri içinde yaşayacaklardır. Osman bu anlaşmalara riayet etmez. Bizanslılar bunun üzerine Selçuklu Hükümdarına bir mektup yazıp göndererek, Osman Bey denilen bu delikanlının yaptıklarını anlatıp şikayet eder ve eğer bunu durdurmazsanız, size karşı daha önce yaptığımız anlaşmalardan vazgeçerek ve biz de sizin topraklarınıza saldıracağız, diyerek bu delikanlının cezalandırılmasını ister.

Elçilerin bunu Selçuklu Sarayına, Konya'ya getirmesinden sonra, Selçuklu Sultanı bir müfreze göndererek , bu söz dinlemez, ele avuca sığmaz Osman namındaki kimseyi Konya'ya getirip cezalandırmak ister.

Söğüt'e gelen müfreze Osman Beyin elini, kolunu bağlayıp Konya'ya getirir. Konya'da Osman Beyi gören kumandanlarla vezirler, bu yiğide hayran olurlar. Böyle bir yiğidin cezalandırılmayacağı kanaatine varırlar ve bu fikirlerini Sultana arz ederler.

Selçuklu Sultanı bunun üzerine:

Madem öyle dersiniz, o zaman bu Osmanı Sulucakarahöyük'e götürünüz, Hazreti Pir ne derse onu yapalım, diye ferman buyurur.

Eli kolu bağlı olarak huzuruna getirilen Osman'ı görür görmez Hazreti Pir heyecanlanır ve derhal çözülp serbest bırakılmasını ister. Kendisine izzet ve ikramda bulunur. O'nu getiren askerlere dönüp:

Ben burada yıllardır Osman'ı beklerdim, deyip sakladığı bir sandıktan bir taç çıkartıp Osman'a giydirir ve :

Biz O'na hünkarlık verdik, Selçuklu Sultanına selam idünüz, o da Beylük versün! der.

Bunun üzerine Ağabey Gündüz, Kayı Boyu Beyliğinden alınıp, Beylik görevi Osman'a verilir. Osman, Hünkar Hacı Bektaş Veli buyruğu ile Kayı boyuna Bey olur.

Ayrıca Sultan Orhan'ın Yeniçeri teşkilatını kurduğunda, Hacıbektaş'a getirilen askerlerle ilgili menkıbeler zikredilir.

Yüzlerce yıl Bektaşî tekke ve dergahlarında okunan bu menkıbeler ve onların meydana getirdiği atmosfer; sosyo-psikolojik muhit nasıl inkar edilebilir?

1362-63 yılında çıkartılan bir kanunname ile esirlerden alınan ve adına "Pencik" denilen "Humus" vergisinin (5) Gaziler Serdari Hacı Bektaş Veli'ye ödendiği, daha sonra, bu vergilerin Murat Hüdavendigâr zamanında Seyit Ali Sultan, Kara Rüstem ve Çandarlı Kara Halil Paşa'nın da imza koyduğu bir anlaşma ile orduya bırakıldığı(6) anlaşılmaktadır. Ayrıca tekkenin sahip olduğu vakıf gelirleri yanında, başka gelirlerinin de mevcut olduğu bilinmektedir.(7) 1826 yılında tekkenin kapatılması üzerine bu gelirlerin kesildiği,, 1862 yılı başında yeniden açılmasına izin verildikten sonra, bu gelirlerin bir kısmının yeniden bağlandığı biliniyor. Hala kısmen devam eden ve adına "Hakkullah" denilen paranın Şamanlarda da örneği görülen din adamı tarafından toplanılan paralardan olmayıp, yasak döneminde, tarikat faaliyetlerini idame ettirebilmek için cemaat ileri gelenlerinin koyduğu özel bir tarikat vergisi niteliğinde olduğunu biliyoruz.

Kaldı ki,Fransız Hasluk'un da kabul ve itiraf ettiği gibi(8) Osmanlı fetihlerinden sonra, fethedilen yere gelen ilk sivil kurum Bektaşî Tekkesidir. Ayrıca, pek çok Bektaşî Şeyhi de Osmanlı'nın askeri hareketine dervişleri ile birlikte katılmışlardır. Budapeşte'de metfun bulunan Gül Baba bu dervişlerin en meşhuru olmalıdır. Sefer sırasında vefat eden ve bu sebeple şehit kabul edilen Gül Babanın cenaze namazına Kanuni Sultan Süleyman bizzat katılmış ve defin merasimi sonuna kadar da mezarlıkta cemaatle birlikte bulunmuştur. Bu husus Gül Babanın Türbesi'ndeki kitabede de kayıtlıdır.

1997 Yılında Hakk'a yürümüş olan Dede- Baba Doç. Dr. Bedri Noyan da:

"Bektaşîlik uzun yıllar Osmanlı Devleti himayesinde Tanrı yolu olarak benimsenmiş ve korunmuştur"(9) derken, Osmanlı dönemine ilişkin son yıllarda yazılıp söylenenlerin hilafına bir hususa işaret etmiş olmaktadır.

Osmanlı Döneminin son ve Cumhuriyet döneminin ilk Bektaşî Çelebisi Cemalettin Efendi'nin de topladığı "Mücahidin Alayı" adlı bir gönüllü birliği ile Rus cephesinde savaşa iştirak ettiğini biliyoruz.(10)

Bektaşî Tekkelerinin 1862 tarihinde yeniden açılmasından sonra 18 Sefer 1322 (1904) tarihinde Çelebi Cemaleddin Efendi'ye Hacı Bektaş Veli Vakfı Mütevelliliği verildiğini de yine merhum Bedri Noyan Dede Baba'dan öğreniyoruz.(11)

Günümüz "Alevici yazarları"nın aksine Osmanlı döneminde Bektaşîler devletle bütünleşmiş durumda idiler.

Sultan Osman, Şeyh Edebalı'nın dervişi ve damadı olması sebebiyle Yesevi Tarikatı'na bağlı olduğu gibi, Sultan Orhan, Sarı Beyazıt, Yavuz Sultan Selim ve nihayet Sultan Abdulaziz de Bektaşî Tarikatına ikrar vermiş devlet başkanları idi.

Bugünkü problemlerin de kaynağını oluşturan 1826 - 1862 yılları arasında Bektaşîliğin kapalı ve Bektaşî'yim demek dahil, Bektaşîler lehine konuşmanın suç ve karalamanın serbest olduğu dönemdir. Bu konu bizim kitaplarımızda ve doktora çalışmamızda arşiv belgeleriyle ortaya konulmuştur.(12) Bu konuyu teferruatıyla ve "iyi ki yapıldı" üslubu ile anlatan "Üssü Zafer"(13) adlı eser Türk ilim hayatına tarafımızdan kazandırılmıştır. Unutmamak lâzımdır ki, imparatorluk Türkiye'sinin sosyal hayatını günümüze kadar, şiddetle tesir altına alan iki büyük Türk tarikatı

Mevlevilik ve Bektaşiliktir. Evliya Çelebi'nin yaşadığı devirde İstanbul'daki tekke sayısı 557'dir ve bunların çoğunluğunu Bektaşî ve peşinden de Mevlevî tekkeleri oluştururdu.(14)

Geçmişî karalamanın, şimdiki zamanı ve geleceği de karalama olduğunu ne zaman kabul edeceğiz?

Üstelik geçmiş, yani tarih de bizim tarihimizdir; biz karalacak da aklacak da tarihçiler gerçeği bilmektedir ve bu gerçeğin kamu oyunundan gizlenmesinin de kimseye yararı yoktur.

ATATÜRK HACİBEKTAŞ'TA

Atatürk ve arkadaşları 21 Kanunu Evvel 1335 (23 aralık 1919) Pazar günü Hacıbektaş ilçesine gelmiştir. Bu gelişinde Hacı Bektaş evlatlarından Çelebi Cemaleddin Efendi'nin konağında kaldığını, ayrıca Salih Niyazı Baba'yı ziyaret ederek birlikte yemek yediklerini ve her iki Bektaşî büyüğünün de Milli Mücadeleye destek sözü verdiklerini biliyoruz.(15) Söz vermenin dışında Salih Niyazı Baba'nın Atatürk'e 1800 altın verdiği (16) de bilinmektedir. Çelebilerin ise, verdikleri parayı saymaksızın Atatürk'e verdikleri rivayet olduğu gibi, Çelebi Cemalettin Efendi'nin : "Anadolu'da bulunan Ceddin Hacı Bektaş Veli Hazretlerine samimi muhabbeti bulunan bilcümle muhibban ve Hanedan taraf-ı halisanelerine" başlıklı bir genelge neşrederek, Mustafa Kemal Paşa'ya muhalefet edeceklerin Hacı Bektaş'la kat'iyen münasebetlerinin olmayacağını ilan ettiği anlaşılmaktadır. Çelebi Cemaleddin Efendi daha sonra Kırşehir Mebusu olarak Meclise girmiş yan edilmiştir.(17) ve BMM Başkan Vekilliği görevinde de bulunmuştur. Alevilerin / Bektaşîlerin Atatürk ve Cumhuriyete sahip çıkmalarının en önemli sebebi ve dayanağı olarak gösterilen Milli Mücadele günlerinde Atatürk'ün Hacıbektaş'ı ziyareti ve Çelebi Cemaleddin Efendinin Meclis Başkan Vekilliği yapmasıdır.

Hangi sebeple olursa olsun Alevilerin / Bektaşîlerin Cumhuriyet'e sahip çıktıklarında kimsenin tereddüdü bulunmamaktadır. Tıpkı Osmanlının kuruluş ve yükselme dönemlerinde olduğu gibi, canla başla Cumhuriyet'in de kurulup gelişmesinde ciddi katkıları olan Aleviler/Bektaşîler, bu bakımdan kutlanmaya ve övülmeye değerdir. Bu da doğaldır. Çünkü bu devletlerin her ikisi de hem Türk devletidir, hem de kurucuları arasında Alevi/Bektaşî kültürüne mensup insanlar bulunmaktadır.

Birtakım yazarlar, Aleviliğin / Bektaşîliğin laiklik olduğu iddiasında bulunarak, bizim Osmanlı ile ilgili olarak belirttiğimiz hususlara itiraz etmekte ve Cumhuriyetle Osmanlı'nın bir birinin devamı değil muhalifi veya muarızı zannettiklerinden, Cumhuriyeti destekleyenlerin Osmanlıyı desteklemeyecekleri iddiasında bulunmaktadırlar.

Bu iddialar tutarsızdır. Osmanlı Selçuklu ve Akkoyunlu mirasına sahip çıktığı gibi, Cumhuriyet'te Osmanlıdan pek çok şeyi devralmıştır. Aslında Nihal Atsız'ın dediği gibi, bu devletler, ayrı ayrı devletler değildir. Türk devletinde gerçekleşen "Hanedan" veya yönetim değişikliğidir(18). Yoksa devlet aynı devlettir. Nitekim 1 Kasım 1922 de Saltanatın ilan edildiği haberi İstanbul'a gelir gelmez, Sadrazam'ın kendisine görev vermiş olan Padişaha çıkararak, Ankara'da Saltanatın ilan edildiğinden bahisle, bir devlette iki "Sadrazam" (Başbakan) olamayacağını beyanla görevi 4 Kasım 1922' de iade ettiğini herkes bilmektedir.(19) Bütün bunları yok sayarak veya bunları bilmeden, bir yere varmamız mümkün değildir. Ayrıca, birini sevmenin diğerine sövmeyi gerektirdiği gibi yanlış bir anlayışın bizi, karanlığa götüreceği ise açıktır. Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet ne kadar bizim

devletimizse, Osmanlı da o kadar bizim devletimizdir. Kara Kuvvetlerimizin iki bin kaçıncı yılını niçin kutluyoruz? Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti'nin 3 Mart 1924 tarihinde kapatılmasından tam bir buçuk yıl sonra 2 Eylül 1925 tarihinde 677 sayılı kanunla tekkeler ve tarikatlar da kapatılmış ve faaliyetleri yasaklanmıştır. Tarikatların kapatılmasının iki temel sebebinden birisi, Şeyh Sait isyanı(20), diğeri de tarikatlardaki tefessüh ve savaş sonrasının sıkıntılarını istismar eden tarikatçıların tavrıdır. Yasağa rağmen ülkemizin her tarafını dolduran tarikatlardaki deformasyon sosyal hayatımızı ciddi şekilde etkilemeye devam etmektedir.

Alevilik / Bektaşilik konusunda yazıp çizen veya vakıf ve dernekler kuranların bu yasağı bildikleri için, bunları sivil toplum örgütü veya demokratik kitle kuruluşu biçiminde tesis ederek bu yasağı delme gayreti içine girmişlerdir. Asıl problem de buradadır ve konuya ilişkin çözümler arayanların, palyatif ve siyasi istismar amaçlı çalışmalar yerine, temel insan hakları ve hürriyetleri açısından yaklaşılarak çözümler üretmesi gerekir. Çünkü, kendilerini örnek aldığımız ve kendileriyle birleşip entegre olmak istediğimiz Avrupa'da bugün bütün tarikatlar serbesttir. K endi kıyafetleri ile gezerler ve bazı büyük tarikatların, milyarları aşan varlıkları vardır.(21) ABD ve Japonya gibi ülkelerde de durum aynıdır.

GÜNÜMÜZDE BEKTAŞİLİK VE BEKTAŞİLER

a. Terminoloji Problemi :

Bektaşî Tarikatı da diğeri tarikatlar gibi klasik bir tarikattır ve tamamen İslâmî bir kimliğe sahiptir. XII. Yüzyıldan XX. Yüzyılın başına kadar uygulamalar da bunun reddedilmez tanığıdır. Fakat, bu konulardan habersiz veya, mensup olduğu ideolojisi itibariyle kendisini Müslüman saymayan bir takım kimseler, bu gerçeği inkar ederek kendi ideolojilerine uygun yeni iddialar ileri sürmekte ve zihinleri bulandırmaktadır. İmparatorluk dönemimizde, yurdun her tarafında, her türlü belgede sadece Bektaşî kelimesinin kullanıldığı ve 1826 yılında Bektaşîliğin yasaklanması sonrasında kendilerini tanıtıcı bir kelime olarak Bektaşîler tarafından Alevi kelimesinin kullanılmaya başlandığı ve bu kelime etrafında günümüzde bir takım spekülasyonlar meydana getirildiği bilinmektedir. Bugün bütün İslam dünyasında kullanılan "Alevi" kelimesinin, hemen hemen her ülkede farklı anlamlara geldiği de bilinmektedir. Mesela, İran'da "ben Aleviyim" dendiğinde, Hz. Ali soyuna mensup olduğunuz anlaşılır ve Hz. Ali torunlarından kimin soyundan olduğunuz, sorulur.(22) Medine'de de durum aynıdır. Eğer Azerbaycan'da Alevi olduğunuzu söylerseniz, size hayretle bakarlar ve Hz. Ali'yi Allah kabul ettiğinizi zannederler. Çünkü, orada Alevi sözü "Ali Allahi" ler denilenleri ifade eder.(23)

Bektaşîlik ise, hiç bir yanlış anlamaya meydan vermeyen açık ve net bir deyimdir.

Bu noktadan bakıldığında, mesela Nahçıvan'da önce şaşırırsınız, cadde ve meydan ismi olarak bile Bektaşî isimleri vardır. Sosyalist dönemde 15 yıl kadar Eğitim Bakanlığı yapmış bir zat sebebiyle (24) Bektaşî adı cadde ve meydanlara verilmiştir. Aile ismi olarak Bektaşî adı orda yaşamaktadır. Ancak Bektaşîlik hakkında fazla bilgi yoktur.(25) Ülkemizde Aleviler denilince bundan Bektaşîler kastedilmektedir. Nitekim Alevi kelimesi, Bektaşî kelimesi yasaklandıktan sonra, onun yerine kullanılmaya başlanmıştır. Ancak özellikle de 1990 sonrasında Alevi kelimesinin, Bektaşî, Halveti,

Kalenderi, Torlak, Nusayri, Ateist, Ateşperest, güneşe tapan gibi, bir biri ile yan yana dahi gelmeleri mümkün olmayan, dini, felsefi gurupların hepsine şamil olacak şekilde, karma bir deyim olarak kullanılmaya çalışıldığı görülmektedir. Alevi kelimesinin hatta solcu, sosyalist, azınlık ırkçısı anlamlarında bile kullanıldığına şahit olunmaktadır. Bu sebeple de kimin hangi Alevilikten veya nasıl bir inançtan bahsettiği anlaşılammamaktadır. Aleviler için Fuat Köprülü ile kullanılmaya başlayan ve günümüzde de daha çok Fransız tarih ekolüne mensup olanlarca ifade edilen heteredoks deyiminden Sünni olmayan anlamı mı, yoksa sapık, yoldan çıkmış anlamı mı kast edildiği izaha muhtaç görünmektedir. Alevilerle/Bektaşilerle ilgili olarak kullanılan (şariat, tarikat, marifet, hakikat, zikir, niyaz, ayin,..gibi) tasavvuf terimleri yazarlara göre, tarihi ve klasik anlamları dışında ve bazen da zıt anlamlarda kullanılmaktadır.

b. Siyasallaşma Problemi :

Günümüzde hemen her şey gibi, bir din problemi olan Alevilik/Bektaşilik konusu, kendi alanı içinde değerlendirilmesi gerekirken, siyasallaşmış ve tamamen siyasi bir muhtevada ele alınmaktadır. Hatta o kadar ki, din kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı, belki de konunun aşırı derecede siyasallaşmış olması sebebiyle Alevilik/Bektaşilik konusunu din problemi olarak algılamak bile istememektedir.

Laik devlet yapımız içinde, dinin siyasete alet edilmesi yasaklanmış olduğu halde ve dini şöyle veya böyle siyasete alet eden partilerin kapatıldığı veya kapatılması için davalar açıldığı günümüzde ortalıkta, Aleviler parti kuruyor, Aleviler şu partiyi destekliyor, Aleviler şu partiye destek vermezler, Aleviler şunu istiyor, bunu istemiyor gibi pek çok söylentiler dolaştığı ve mevcut partilerden en sağdakinden en soldakine kadar bütün siyasi partilerin Alevilik üzerine siyaset geliştirmekte oldukları halde görevi bu işleri takip olan "ilgili ve yetkili"ler harekete geçmemektedir. Nerede ise, hemen herkes Aleviliği / Bektaşiliği bir siyasi konu zannetmektedir. Rufaî, Kadirî veya Nakşî tarikatından bahsedildiğinde "dinci, şariatçı" imajı oluşurken Alevilik/Bektaşilikten bahsedilince "çağdaşlık" kastedildiği gibi bir durum ortaya çıkmaktadır . Halbuki tarikat olma bakımından Aleviliğin/Bektaşiliğin diğer tarikatlarla bundan hiç farkı olmadığı bilinmektedir. Tarikatlığın yasaklığı sebebiyle - yukarda da temas edildiği gibi- eskiden olmayan yeni bir takım müesseseler de icat edilmektedir. Bu yeni icat şeylerin başında "Cem Evi"nin geldiğinde kuşku yoktur. Devrim kanunları kabul edilen kanunlardan birisi ile kapatılmış tarikatlara, sırf siyaset ve rey endişesi ile bütçeden para verilmesi ise, sadece bize ait garipliklerden olmalıdır. Öyle zannediliyor ki, bir kaç vakıf veya derneğe para verilince Aleviler/Bektaşiler iktidar partisine rey verecekler... Yahut bu paraların Alevi/Bektaşî fakirlerine ulaşacağını zannedenler de var. Bu paranın siyaset yapan bir kaç vakıf veya dernek yöneticisine kaldığını bilenler de bilmezlikten geliyor. Devletin temelini oluşturan laikliğin, devletin din, mezhep ve tarikatlar karşısında adil ve eşit bir tutum takınması gerektiği ve dinle doğrudan bağlantılı olan bu unsurların siyaset dışında tutulması lazım geldiği henüz anlaşılammamış, gözükmemektedir.

Alevi - Sünni, her ne olursa olsun, dinle ilgili her şeyin siyaset dışı kalması gerektiğinin altını özellikle çizmek istiyoruz. Laikliğe herkesin rıza göstermesi gerekir. Bizim partiye rey verenleri istisna edelim mantığı, patalojik bir mantık olmalıdır. Alevilik/Bektaşilik konusu laiklik şemsiyesi altına alınarak siyaset dışına çıkartılmadan herhangi bir çözüme kavuşturulamaz. Alevilik/Bektaşilik siyaset ve ticaret metaı olmaktan kurtarılmalıdır.

c. Zaman ve mekan Problemi :

Alevilik / Bektaşilikten bahsedenlerin büyük bölümü tarihe ait zaman dilimleri ile günümüzü bir birine karıştırmakta; bunlardan bir kısmı da Türklerin Aleviliği İran'dan aldığımızı zannetmektedirler. Ayrıca, konu Türkiye ve İran olunca da iki ülke arasındaki hududun Safevi ve Osmanlı devletleri zamanında da aynı olduğu zannedilerek mekan karıştırılmaktadır .

Özellikle de Alevi / Bektaşilere yapılmış olan zulüm ve baskı dönemi olan 1826 -1862 yılları yerine bütün Osmanlı tarihi böyle zannedilirken, Hacı Bektaş Veli, Şeyh Edebalı, Geyikli baba ve benzeri Horasan erenlerinin hizmetlerinden ve Yeniçerilerin Bektaşiliğinden hiç bahsedilmemektedir. Osmanlı tarihi boyunca Aleviler / Bektaşiler zulüm görmüşlerse, kendileri Bektaşiler olan ve istemedikleri Padişahları "al aşağı" ediveren Yeniçeri askerleri bu zulme niye dur dememişler diye bir soru bile akla gelmemektedir. Çorum ili Osmaniç ilçesinden olan Baltacı Mehmet Paşa gibi yüzlerce Osmanlı Paşasının Alevi/Bektaşiler olduğunu bu gün biliyoruz. Bu adamlar, kendi zamanlarında Bektaşiliklerini sakladılar mı sanıyoruz? Bugünkü değerlendirme hatta topyekun meseleyi kavramadaki en önemli handikabımız zaman ve mekan konusunda zihnimizin netliğe kavuşmaması gözükmektedir. Osmanlı Tarihi konularında doktora veya benzeri uzmanlık çalışması yapmış olanlar içinde -ne hikmetse- Yavuz Sultan Selim dönemi çalışmış adamımız yoktur. Fakat, Osmanlı paleografyası okuyamayan ve eski deyimi ile "Elif'i görünce mertek zanneden" nice yazar, Yavuz dönemi ile ilgili hükümler vermektedir. Özellikle de Safevi Şeyhleri'nin merkezi olan Erdebil, Erdebil Tekkesi ve Safevi ideolojisinin ideologları Şeyh Safiyüddin, Şeyh Sadrettin, Şeyh İbrahim, Şeyh Cüneyd, Şeyh Haydar ve nihayet Şah İsmail silsilesi ve yaklaşık 250 yıllık bir zamanı ve bunların Trabzon'dan Konya'ya kadar uzanan serüvenlerini hatta neler yaptıklarını(26) ve bunların etrafında yer alan Türk oymak ve boylarını bilmeden söylenen şeylerin yanlış olabileceği aklımıza bile gelmemektedir.(27) Zaman ve mekanla birlikte bu konularda bilgi eksikliği bulunanlar, tarihi, tarihi olayları, bu olayların geçtiği mekanları bir birine karıştırmakta ve sonuçta içinden çıkılmaz karışıklıklara şahid olunmaktadır. Televizyonlarda bazı Profesörlerce Sünniliği 1517 'de Mısır'ın fethinden sonra, Yavuz'un Mısır'dan, Sünni din adamlarından alarak ülkemize getirdiği iddiası söz konusu, gülünç durumlara bir misal olarak zikredilebilir. Bu iddiaya göre, devlet ve millet olarak Sünni olmayan Osmanlı bu tarihten sonra Sünniliği seçmiştir. Halkı zorla Sünnileştirmişiz.! Madem öyle ise, Sünni olmayan İran'la niçin savaş yapmıştık?

d. Yeni Bir Din Yahut Ateizm Problemi :

Dün komünizm varken bütün hür dünya, komünizme karşı müşterek tedbirler alma ve insanlığı bu fesadın tehlikesinden korumaya çalışıyordu. Sovyetlerin çöküşü ile birlikte komünizm de ortadan kayboldu gitti ve bu tehlike de ortadan kalktı. Şimdi, aynı hür dünya bu sefer eski Sovyetlerden yayılan din tanımazlık olarak tanımlanabilecek olan "ateizm" fesadına karşı iş birliği yapmaktadır. Bizim de yakından takip ettiğimiz bu faaliyetlere Vatikan dahil Hıristiyanlar, Yahudiler ve Müslümanlar ikili veya üçlü çalışmalar yaparak katılmaktadırlar. Gerçekten de ateizm insanlık için aşağılayıcı, disiplin tanımaz ve kamu düzeni açısından da ciddi problemler içeren bir inkar sistemidir. Dinlerin iman sisteminin zıddına, inanılması gereken her şeyi inkarı esas alır. Bizde Abdullah Cevdet ve arkadaşları tarafından gündeme getirilmiş ve 1938 de Atatürk'ün ölümünden sonra bir süre

eğitimimizi de etkilemiş olan bu ateizm denilen akım, Eski Yunanca Felsefesine dayanıyor ve kelime anlamı "Allahsızlık ve inkar " anlamlarına geliyor.(28) Sovyetler Birliği devrinde her dereceli okulda ve her bilim dalında ateizm bir ilim gibi okutulurdu ve baraj dersti. Bu dersi geçemeyen sınıfta kalırdı. İşte burada okutulan ders kitaplarına göre de ateizm: "ateizmin (inkar etmek) tetkik ettiği mühim problemler, gerçekliğin insan şuurunda tahrif edilmiş in'ikası olan dinin sosyal tabiatı, onun meydana gelmesi, inkişafı ve aradan kaldırılmasıdır. İlmi ateist nazariye yalnız dinin, onun sosyal tabiatının ve içtimai rolünün ilmi tahlili esasında mümkündür. İlmi ateizm dini itikatların meydana gelmesinin ve mevcutluğunun sebeplerini aydınlaştırarak, onun aradan kaldırılması yollarını ve usullerini muayyenleştirerek, dini tasavvurların ve anlayışların bütün kompleksinin: Allah'a imanı, ruhun ölmezliğini, kıyamet gününü, alın yazısını (kadere iman), ahiret mükafatını v.s.ni tehliiden geçirir. İlmi ateizm materyalist mevkiden dinin aslının, esasının olmadığına felsefi, tabii-ilmi, tarihi ve psikolojik isbatını yapar. "(29) Marksist- Leninci felsefeye dayanan ateizm, komünizmin özünü ve inanç kısmını oluştururdu. Osmanlı gibi bir devleti kurmuş ve bütün dünyaya medeniyet ve insanlık öğretmiş bir toplumu bu şekilde insan haysiyetine ters bir anlayışa çekme çabalarını hoş görmek, en azından insanlık onuruna, milli medeniyet, kültür ve tarihimize saygısızlıktır. Ateistler kabul etse de etmese de Aleviler/Bektaşiler Türk'tür ve Müslüman'dır.

e. Aşırı Sol ve Bölücü Örgütler :

Aleviler / Bektaşiler arasında taban oluşturmak isteyen aşırı sola mensup terör örgütleri ve etnik bölücü terör örgütleri, Aleviliği ve Alevileri savunuyor görünerek kendi siyasi ve ideolojik anlayışlarını Alevilik / Bektaşilik olarak sunmaya çalışmakta, yurt içinde ve dışında bu maksatla yayınlar yapmaktadırlar.

Bu örgütler:

- 1.TKP/İşçinin Sesi,
- 2.Devrimci Yol,
- 3.TDP Türkiye Devrim Partisi (TKP-B)
- 4.TKP/ML
- 5.MLKP-K (Marksist-Leninist Komünist Parti- Kuruluş,
- 6.PKK,
- 7.TİKKO
- 8.Kürdistan Aleviler Birliği, gibi örgütlerdir.

Özellikle son aylarda Karadeniz bölgesine sarkan bu aşırı sol terör örgütlerinin Alevi / Bektaşi vatandaşları kendi yandaşları gibi gösterme çabasında oldukları bilinmektedir. Alevi/Sünnî bütün vatandaşların ve güvenlik güçlerinin dikkatli davranarak bu oyuna gelmemeleri lâzımdır.

f. Kiliselerin ve yabancıların destekleri :

Çeşitli kiliselerle, yurt dışındaki bazı belediye, mahalli senato ve üniversite gibi kuruluşlar, toplantı, hafta, yıldönümü gibi bahaneler ve mahalli kültürün yaşatılması gibi kılıflarla bölücü ve bozguncu muhtevalı ve istismara yönelik çalışmalara maddi destek sağlamaktadır. Türkiye ve Orta Doğuda Alevilik ve Batıni Hareketler Enstitüsü gibi bir takım enstitü ve araştırma merkezleri de, buldukları ülkelerin istihbarat teşkilatlarının çizdiği milli politikalar istikametinde faaliyetler yaparak bu bölücü ve bozguncu faaliyetleri kültürel açıdan desteklemektedirler.

g. Muhafazakâr Alevilik / Bektaşilik Sahipsiz:

Yurt içinde ve yurt dışında muhafazakar Alevi/Bektaşi kesim sahipsiz ve ilgisiz durumdadır. Anasından babasından gördüğü, bildiği; ikrar verdiği Bektaşiliği yaşamak isteyen, her işini Musahibinden ve Dede veya Baba'dan öğrendiği gibi yapmak isteyen ve Alevi/Bektaşi gurubun çoğunluğunu oluşturan halk hem bilgi, hem para hem de organizasyon bakımından zayıf durumdadır. Dedeler, Babalar hem bilgi bakımından yetersiz, hem de tarikatçı damgasını yiyecekler diye çekingendirler. Medya kendilerine ilgi göstermemektedir. Devletin maddi yardımı örgütlere ulaşmaktadır. Kültürel bakımdan, bilgi desteği bakımından kendilerine yardımcı olabilecek resmi veya gönüllü kuruluşları yoktur. Malatya'daki Hacı Bektaş Derneği ve cem Vakfı'nın bazı şubeleri gibi bir kaç gönüllü kuruluş yanında Hacı Bektaş Çelebisi ve bir kaç Baba kendi gayretleri ile bir takım telkinlerle cemaati kendi çizgisi içinde tutabilmenin gayretini göstermektedir.

h. Köyün Şehirleri İşgali Ve Bektaşiliğin Köylüleşmesi :

Ülkemiz sosyal yapısı bakımından da önemli bir problem olan bu konu zaman zaman "gece konu" problemi şeklinde incelemelere konu olmuşsa da, sosyal yapı ve sosyal değişme noktasından yeteri kadar incelenmemiş görünmektedir. Cemiyetimizde entelektüel, aristokrat ve aydın kesim olarak da anlatılan kesimde din konusunda farklı algılamaların olması, din adamların dili ile bu kesimin dilinin bir birinden farklı olması; tarihimizdeki en yüksek seviyede akademik din bilgini seviyesine ulaşmış olmamıza rağmen, İslâm'ın iyi anlatılamaması gibi sebeplerin en önemlisinin köylü insanların din ve dünyaya bakışlarında bir gelişme ve değişme yaşamadan; bir dünya görüşü elde edemeden din adamı sınıfı içinde ciddi bir yekuna kavuşması var gözükmektedir.

1938 - 1950 arasındaki din eğitim ve öğretiminin olmayışı, 1950'lerde yeniden başlayan din eğitim ve öğretimine şehirlilerin ilgi göstermemesi yüzünden, dünyayı kendi köyleri zanneden bir takım köylü çocukları, çoğu bir takım dernek ve vakıfların yardım ve katkıları ve (aman ha başını dik tutma, sen dersini ezberle, yere bak) gibi lüzumsuz ve aşağılayıcı telkinleriyle yapmış olan insanlar akademik çalışmalar yaptılar, derslerinde çok başarılı oldular, ama hayatı ve dünyayı öğrenemediler. Şehirlerin yerleşik insanları olan aristokratlarla aydınlarının problemlerini anlayamadılar ve bunlara verdikleri cevaplar da bu kesim tarafından yetersiz ve kaba bulundu. "Aydın din adamı" arayışı bu sebeple hâlâ devam ediyor. Arada bir çıkan ve ümit veren insanlar da, şöhretin ve bu yeni çevrenin baskısı ile "ne oldum delisi" dedikleri şekle dönüyorlar. Kültürümüzde pek çok bakımdan köy - şehir ayırımı vardır. Bu ayırımın azaltılması, köylerimizin de şehirlerdeki imkanlara kavuşmasıdır. Normal sosyal gelişme bu şekilde sağlanır. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nden, tarikatların kapandığı döneme kadar Hacı Bektaş Veli Tarikatı'na bağlı olan şehirlilere Bektaşi, köylülere de Kızılbaş denirdi.(30) Bizim bu yazımızda (Alevi/Bektaşi) şeklinde birlikte kullanmamız, bunların eş anlamlı olduğunu belirtme ve anlatım kolaylığı düşünülerek yapılmıştır. Köyde tarikat toplantısı olan Cem

Ayini, saz veya kopuzla, aşığın okuduğu nefeslerle yapılırken, şehirdeki Bektaşî toplantılarında saz veya kopuzun yanında kudüm, tambur, çalpala gibi aletler de kullanılır(31) ve Cem ayınının yapılış maksadına uygun bestelenmiş ayinler icra edilirdi. Bu besteler arasında da en çok saba, segah,neva,uşşak,hicaz ve hüseyni makamları yer alırdı.

Osmanlı döneminde olduğu gibi, Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda da, Muharrem ayının ilk on günü öğle ezanları camilerde ağıt havasını andıran "Hüseyni" makamında okunurdu. Bu toplumun bütünü tarafından paylaşılan Kerbela hüznünü hatırlatırdı. Eski toplum yapımız "tarım toplumu" özelliği gösterdiğinden köy Bektaşiliği bu yapıya uygun bir tarzda düzenlenmişti. Tarım düzenimizde işin olmadığı mevsim olan kış günleri tarikat toplantılarının yapıldığı zamanlardı. Şehir hayatında biraz daha farklı yapı vardı. Çok az bulunan memur yanında esnaf ve zanaatkâr yılın her mevsiminde çalışırdı. İnsanlar içinde okur yazarlar ve sanatkârlarda bulunurdu. Özellikle İstanbul gibi, pek çok tarikatın olduğu ve devlet başkanlarının oturduğu yerde protokole katılan, Padişahı tahta çıkararak, taç giydiren, kılıç kuşatan törenlerde Mevlevilerle birlikte olan şehir Bektaşileri, Bektaşiliği entelektüel bir boyuta taşımışlardı. Toplum yapısındaki değişiklikler, köyden şehre göç, sanayi gelişmesi, gece kondulaşma gibi sebeplerle köylülerle birlikte "köyden indim şehre, şaşkırdım birden bire" deyişinde özetlenen bir şaşkınlık dönemi hala yaşanmaya devam edilmektedir.

Köyleri şehirleştireceğimize, bu yapı ile şehirleri köyleştirmiş olduk. Köylü Alevi/Bektaşî Dedesi şehirde de evlerde toplantılar düzenleyerek, köy usulü ayinler yapmaya devam etti. Bazı yerlerde buna da imkan yoktu. İş hayatı pek çok şeye fırsat vermiyor, ekmek parası insanların bütün vaktini alıyordu. Birden bire Alevilik gündemi işgale başlayınca, Alevi / Bektaşilerin yaşadıkları mahallelerde dernekler, vakıflar kurulmaya başladı ve çoğunluk köylü olduğu ve bağlı olduğu tarikat adamları da köylü Dedeler olduğu için, şehir Bektaşiliği yerine köylü Bektaşiliği olan Kızılbaşlık şehirleri ve medyayı doldurdu. Şehirlerde azınlığa düşen Şehir Kızılbaşları diyebileceğimiz Bektaşiler ve şehirlielerin tarikat adamı olan Babalar nerede ise, tanınmaz duruma düştüler.

Eskiden büyük salonlarda, kalabalık cemaatlerle yapılan Bektaşî ayinleri yerine , yeni icat "Cem Evleri"nde, küçük guruplarla, tıpkı köylerde yapılan ayinler icra edilmeye başladı. Dedeler eskiden ezberledikleri ve kendilerinden de cahil olan köylülere hitap eden nasihat, tebliğ ve duaları otantik olarak tekrarlamamanın dışında, bu yeni duruma intibakı sağlayamadılar. Alevilik konusunu anlatan günümüz yazarları ayin sırasındaki müziği göstererek Alevilik/Bektaşilikten ayrı olduğunu ileri sürüp, aralarında ayrılık yoksa, Sünnîler niçin namazda saz çalmıyorlar gibi bir soru da soruyorlar. Tarikat ve tasavvuf hakkında bilgi sahibi olmayanların sormasını makul bulmakla birlikte, bunları bildikleri halde soranların iyi niyetli olmadıkları da anlaşılmaktadır. Tarikatlarda, tarikatın ibadeti olan zikir ve ayinlerde ritim saz kullanılmaktadır. Sadece "hafi" (sessiz ve gizli) zikri benimsemiş olan Nakşilikte ritim saz yoktur. Onun dışında kalan, Mevlevi, Kadiri, Rufai, Halvet,, Gülşeni,.. tarikatları ve benzerlerinde farklı musiki aletleri ritim saz olarak kullanılır. Tarikat ibadetleri hiç bir zaman , bizim ülkemizde camilerde yapılmamıştır. Şeriatın ibadeti olan namaz ise, bütün tarikatlarda olduğu gibi Alevilik/Bektaşilikte de vardır ve bunu inkar, sadece inkar eden kişinin şahsi görüşü olur.(32) Mevlevilerde ve Bektaşilerde, ayin başlangıcında halka veya salonun durumuna göre, salonu çevreleyecek şekilde oturan dervişlerin bir birlerine ve posta niyaz etmelerini, namaz kelimesi ile anlatmak ve buna "halka namazı" gibi isim verme işi yeni icat bir yakıştırmadır. Bu bir niyazdır. Alevilik / Bektaşilik Sünnilikten farklıdır, çünkü camiye isteyen herkes girebildiği halde Cem'e herkes giremez, diyenler suç işleyenlerin, günahkarların bu ayine katılamayacaklarını belirterek bunun önemli bir fark

olduğunu ifade etmektedirler. Doğrusu bütün tarikatlarda, tarikat ayinine sadece o tarikata daha önce usulüne göre girmiş olanlar katılır; bu genel kuraldır. Diğer muhipler ve seyirciler sahnede okuyan sanatkâra tempo tutarak katılmak kabilinden katılırlar ve zikri kendileri de sanki derviş gibi, şeyhin tekrarlarına ve talimatlarına göre gönüllü olarak iştirak ederler. Ancak Ayin-i Cem bir farklılık gösterir ve burada Baba veya Dede'nin "Hakim"lik görevi de vardır. Daha çok "Dar-ı Mansur"a çekilen Can'a işlediği iddia edilen suç sorulur, gerekirse şahitler dinlenir ve Baba veya Dede kararını açıklar ve infaz eder.(33) Bu güne kadar bu ayindeki Baba veya Dede "Hakim" gibi karar verip, Savcı veya Polis müdürü gibi infaz yapmasında bu yetkileri kimden alır? Bu yetkilerin kaynağı nedir? diye hiç kimse sormamış veya düşünmemiş gözükmemektedir. Gerçekten bu yargı yetkisinin kaynağı laiklik midir, çağdaşlık mıdır, demokrasi veya halk mıdır? Yoksa ilahi midir? Dede veya Baba hakim (yargıç) sıfatıyla sürgün ve ölüm cezaları dahil, pek çok ceza verebilir ve cezasını çekmeden suçluyu tekrar ayine alırsa, suçlunun cezasını kendisi çeker.

Diğer taraftan sadece bir gösteri haline dönen bu Cem törenleri, ticari bir faaliyete dönme eğilimi göstermesi bir yana, tanıdık, tanımadık herkesin katıldığı toplantılar şekliyle zaten özelliğini kaybetmiş görünmektedir. Şehirler köyden farklı olduğu için, kimse, diğerinin ne yaptığını bilememekte ve takip edememektedir. Baba veya Dede birini "düşkün" ilan etse bile, düşküne uygulanan toplumla ilişkilerini kesme müeyyidesi nasıl uygulanabilir? Kaldı ki, bugün liderlik yapan pek çok insanın Alevilik/Bektaşilik ölçülerine göre düşkün olduğunu herkes bilmektedir. İkrar vermemiş liderler ise, ayrı bir problemdir. Biz bu yazımızla, din, tasavvuf ve tarikat hakkında bilgi eksikliği olanların yaptıkları yanlışlıklara işaret etmek istedik. Başka niyetimiz de yoktur. Diğer taraftan tarım toplumu için düzenlenmiş tarikat kurallarının körü körüne savunulması ve taklidi yerine, artık şehirli toplum için düzenlenmesi gereğine de işaret etmiş olduk. Yasak devam ederken bu reform sayılabilecek düzenlemeleri yapmak mümkün değildir. Tarikatları yasaklayan 677 sayılı kanun daha önce bir kaç değişikliğe maruz kalmıştır. Bu mesele din, tarih, hukuk, sosyoloji, sosyal psikoloji, strateji ve güvenlik uzmanları başta olmak üzere ilim ve devlet adamlarınca müzakere edilerek, tarikatlar yeniden açılmalıdır. Bize göre, başlamış olan sosyal çözülme önleminin en doğru yolu budur. Merhum Atatürk'ün kurduğu ve herkesin melcei olan laik, demokratik hukuk devletinde herkesin aklını başına alması ve çocukların "benim horozum senin horozunu döver" mantığından kurtulması lazımdır.

SONUÇ :

1.Alevilik / Bektaşilik tamamen bize has, bizim kurup geliştirdiğimiz ve bütün coğrafyamızda hala varlığı bilinen İslami bir tarikattır. Tarikatlarla ilgili hukuki, dini, sosyolojik meşruiyet tabanı oluşturulmalıdır.

2.Tarikatlar da laiklik şemsiyesi altına alınarak, siyaset yasağı alanına çekilmelidir.

3.Diğer tarikatlar gibi, bazı deformasyon izleri Alevilik / Bektaşilikte de vardır. Bunları başka din veya mezheplere benzetmek yerine, tarihi içinde "özüne" dönerek yanlışlıklarını düzeltmek lazımdır.

Bunun için:

a. Devlet Arşivleri içinde yer alan Bektaşilikle ilgili belgeler devletimiz tarafından asılları, okunuşları ve bugünkü Türkçeleriyle birlikte yayınlanmalıdır.

b. Vakıflar Genel Müdürlüğünde bulunan Bektaşi vakıflarına ait vakfiyeler de aynı şekilde neşredilmelidir.

c. Konu tarihi ve sosyolojik boyutu ile bile bir din problemi olduğundan, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat Fakülteleri bunu bir din problemi olarak kabul ederek, ivedilikle ele almalıdır.

d. Kültür Bakanlığı "Ceride-i Sufiye" dahil olmak üzere, Bektaşi Baba ve dedeleri tarafından yazılmış Osmanlı paleografyası ile yazılmış eserleri süratle yeni harflerimizle neşretmelidir.

4.Bütün bunlar yapılırken Pir Hacı Bektaş Veli'nin; "ilimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır" görüşü ilke olarak benimsenmeli ve bu konularda tarafsız ilmi çalışmaların, akademik bir disiplin ve kontrolde tutulması gerektiğinden G.Ü. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi para ve personel bakımından desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

1 Ahmet Lütfi, Tarih-i Lütfi, 1290 İstanbul'dan naklen Alevilik Deyince, s.52, 1996 İstanbul adlı kitabımıza bakılabilir..

2 Seyyid; Peygamber soyuna mensup olanlardan Hz.Hüseyin evlatlarına verilen isimdir. Hz. Hasan çocuklarına ise,Şerif denilir. Osmanlı Döneminde Seyyid ve Şeriflerin şecerelerini tutan adına "Nakibül eşraf" denilen memurlar vardı. Bunalara ait defterler Şer'iyeye sicilleri arşivlerinde muhafaza edilmektedir.

3 Bu tarih ve ilmi gerçeklerden habersiz ilmi(!) tezlere örnek olmak üzere A. Yalçınkaya'nın, "Alevilikte Toplumsal Kurumlar ve İktidar, Ankara-1996" adlı çalışması zikredilebilir. Juri üyeleri içinde Osmanlı tarihçilerinin olmayışı ve olaylara ideolojik bakışı alışkanlığından vazgeçemedeki isteksizlik sözünün ettiğimiz yanlışlıkların yapılmasına ve akademik hayatımızın büyük ölçüde prestij kaybına neden olmaktadır. Bu yanlışların bir süre daha devam edeceği kanaatındayız.

4 Velâyetname-i Hünkâr Hacı Bektaş Veli El Horasani, tarihsiz el yazması, istinsah tarihi 1219, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi No:714

5 Pencik, Pencik Kanunu ve benzer deyimler için bkz: M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul,1971, C.II, s.766-769

6 Ali Sümer,Hacı Bektaş Veli,s.13, Ankara-19907 Vakıf gelirlerine örnek olmak üzere Sultan II. Abdulhamid Han'ın 1 Rabiülevvel 1322 tarihli fermanı incelenebilir. Ferman için bkz: Bedri Noyan, Türk Milli Kültüründe ve Kurtuluş Savaşında Bektaşiler, s.52-53 Belge no:2, Ankara- 1990

8 F.W.Hasluk,Bektaşilik Tetkikleri,Terc. Ragıp Hulusi, 1928- İstanbul

9 Bedri Noyan, Doç.Dr. Türk Milli Kültüründe ve Kurtuluş Savaşında Bektaşiler,s.22, Ankara- 1990

10 Noyan, a.g.e, 28 (A. Celalettin Ulusoy, Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli ve Alevi Bektaşi Yolu, Hacıbektaş-1986'dan naklen)

11 Noyan, a.g.e, 27,

12 Abdülkadir Sezgin, Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, İstanbul-1996, Yayınlanmamış doktora tezi (neşre hazırlanmaktadır) Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik, 1995-İstanbul 5.Baskı; Alevilik Deyince, İstanbul-1996

13 Esat Efendi, Üssü Zafer, 1240 İstanbul (Bu eser Hacı Bektaş Veli kütüphanesinde de vardır.)

14 Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, C.10,s.367-370, İstanbul,1978

15 Atatürk'ün Hacıbektaş ziyareti için;M. Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, C.II, s.492-493 Ankara-1986, ayrıca Sümer, a.g.e. 70-73: Noyan, a.g.e, 27-33

16 Sümer, a.g.e, 72

17 25 nisan 1335 tarihli bir genelge/beyanname için bkz: Noyan a.g.e, 30-31 (Yenigün, 25 Nisan 1335 tarihli nüshadan nakil)

18 Nihal Atsız, Türk Tarihinde Meseleler,İstanbul-1966

19 M. Zekai Konrpa, Bolu Tarihi, Bolu-1966 ve Öztuna, a.g.e, C.7,s.304, İstanbul-1978

20 Öztuna, adı geçen eser.C.10, s.374

21 Öztuna, a.g.e, C.10, s.374

22 Daha fazla bilgi için:İrene Melikoff, Uyur İdik Uyardılar, İstanbul-1994 (Terc.Turan Alptekin)

23 Bu konuda bilgi içinbkz: J.A. Belyayev, Müselman Terigetleri, 85-88, Bakü-1958

24 Yanlış hatırlamıyorsam bu zatın adı Fevzi Bektaşi olmalıdır.

25 Bu konuda bilgi için Alevilik Deyince adlı kitabımızın önsözüne bakılabilir. Nahçıvan'da Bektaşilikle ilgili olarak bir tek cümle tesbit edilebilmiştir o da "Bektaşilik İslamın Türkçe yozmasıdır" cümlesidir. Yozma, tefsir anlamındadır.

26 Bunlarla ilgili mütemmim bilgi için diğer kaynaklarla birlikte: Walther Hinz, Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd, Tec.Tevfik Bıykoğlu, Ankara-1992

27 Bu konuda detay bilgi için bkz: Faruk Sümer, Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Ankara-1976

28 Ateizm kelimesi hakkında geniş bilgi için bkz: J.A.Bahikin, M.C.Belenki, A.B.Belov : Ateistin Cep lügati, Ateizm maddesi, s.27-30, Bakü-1987 (4.Baskı)

29 Penah Mahmudof ve arkadaşları (Rusça aslından tercüme edenler) ilmi Ateizm, Yüksek Okullar için ders kitabı, s.4-5, Bakü-1981

30 Daha fazla bilgi için bkz: Besim Atalay, Bektaşilik ve Edebiyatı, İstanbul - 1340 ve Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik adlı eserimize bakılabilir.

31 Ali Sümer, a.g.e, 57

32 Bu konuyu arzu edenler, Bektaşi büyüğü olan Münci Baba (Mehmet Şeyyat)nın Tarikat-i Aliyye-i Bektaşiye, 1338-1340 İstanbul adlı eserine bakabilir. Bu kitap Y.Doç. Dr. Ahmet Gürtaş tarafından günümüz Türkçesine çevrildi ve T. Diyanet Vakfı yayınları arasında yayınlandı.

Ayrıca, Galip Baba, Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik, Yarın Gazetesi, 15 Eylül- 13 Kasım 1930 tarihleri arasında neşredilmiş olan dizi yazı da okunmalıdır.

33 Besim Atalay, Bektaşilik ve Edebiyatı adlı eserinde, Tarsus ilçemizde suç işlemiş (muhtemelen zina yapmış) birisi için "ağaca bağlanarak yakılması" cezasının verildiğini ve bu cezanın "ibret-i alem olması için" çocukları tarafından çam ağacına bağlanarak yakıldığını kaydetmektedir. Bu çok önemli bir örnektir. (Bunun İran'da zina edenlerin taşlanarak öldürülmesinden sistem olarak ne farkı olduğunun değerlendirilmesi okuyuculara bırakılmıştır.)